

Psykologtidningen Bokrecension

Från Vygotskij till lärande samtal

Av Petri Partanen,
Bonnier Utbildning, 2007

Vygotskij i praktiken. Bland plugghästar och fusklappar

Av Leif Strandberg,
Norstedts, 2006

Tre gånger Vygotskij

Den ryske psykologen Vygotskij är i högsta grad aktuell, trots att han dog för mer än 70 år sedan. För den som är intresserad av hur hans tankar kan appliceras på dagens skola, och förskola, finns det två högtintressanta böcker att fördjupa sig i. De är skrivna av psykologerna Leif Strandberg och Petri Partanen.

Vygotskijs sociokulturella forskning är åter aktuell efter att ha varit satt i karantän efter hans död 1934. I grundskolans läroplan från 1994 finns en pedagogisk grundsyn som är starkt inspirerad av Vygotskij.

Psykologerna Leif Strandberg och Petri Partanen har tagit till sig och använt sig av de tankegångar som Vygotskij formulerade. I sina böcker återger de grunderna i Vygotskijs teori inom den pedagogiska psykologin.

Lite förenklat kan man säga att fokus ligger på yttre aktiviteter tillsammans med annat, som enligt Vygotskij föregår inre processer. Miljön, i en vidare bemärkelse, blir av det skälet extra viktig att utveckla för att stimulera lärandet. "Det är vad barn och ungdomar *gör* när de är i förskolor och skolor som är avgörande", skriver Strandberg.

Läsaren får i hans bok möjlighet att göra egna reflektioner på ett systematiskt sätt. Under rubriken "i praktiken" kan läsaren direkt använda sig av vunna kunskaper för att se hur väl de stämmer med den egna verksamheten. Det stimulerar ett nyfiken förhållningssätt, något som för övrigt genomsyrar Vygotskijs syn på lärande.

I ett kapitel handlar det till exempel om att inventera hur rummet påverkar barnens lärande och samspel. Med en checklista undersöks rummets möjligheter. Uttrycker rummet en förväntan om utveckling, finns det utvecklingshopp? Rum för kreativitet? Interaktion? Har barnen tillgång till verktyg och varandra? Just det sistnämnda är centralt, eftersom mycket av det som ska åstadkommas görs bäst tillsammans.

Utvecklingszon

Ett välkänt begrepp som förknippas med Vygotskij är utvecklingszon eller det närmaste utvecklingsområdet. Partanen sammanfattar: Det eleven ännu inte kan självständigt som hon/han kan lära sig tillsammans med andra. För att verkligen lyckas som pedagog krävs det en noggrann kartläggning av elevens tänkande, inte enbart hans/hennes prestation, menar Partanen. Något som också kan tolkas som en kritik av de bedömningar som psykologer ofta gör av elever.

Partanen diskuterar olika aspekter på utbildning och lärande i sin bok, allt med Vygotskij som utgångspunkt. På samma sätt som i Strandbergs bok länkar han samman teori och praktik på ett elegant sätt. Här finns mycket matnyttigt, till exempel handfasta råd hur pedagogiken kan utformas i Vygotskijs anda.

Partanen tar upp en intressant företeelse i dagens skola - relationsfällan. Han menar att fokus på relationen mellan lärare och elev riskerar att stjälpa lärandet. Det måste finnas en lärande relation, en relation som inte är fristående från lärandet. När relationen blir ett självändamål tappar läraren sin roll och eleven blir förvirrad, menar han.

Partanen tar upp många områden i sin bok. Som pedagog, psykolog eller förälder stämmer det till eftertanke. Bland annat resonerar han kring skillnaden mellan självkontroll och självreglering, där självkontroll skapas genom de vuxnas imperativa förmaningar (du får inte...) medan självreglering byggs upp i samspelet med den vuxne. Studier visar att barn som uppfostras i huvudsak med tillsägelser och kommandon påverkas negativt, och då inte enbart deras självkänsla utan även den kognitiva utvecklingen.

Läs tillsammans!

Strandberg och Partanen har med utgångspunkt från Vygotskij formulerat många intressanta tankar som i hög grad har bäring för dagens skola. För psykologer i skola (och förskola) ger båda böckerna redskap som kan användas i mötet med den pedagogiska vardagen. Men de bidrar också med många intressanta reflektioner som vidgar förståelsen för lärande och utveckling. Är ni flera på jobbet? Läs tillsammans och diskutera!

Strandberg har nyligen gett ut ytterligare en bok om skolan där Vygotskij är utgångspunkten, Men den här gången avhandlar han utvecklingssamtal och individuella utvecklingsplaner (IUP) och visar hur de kan bli viktiga delar i elevens lärande. Boken kan ses som en fristående fortsättning och komplettering till den förra. I den nya boken, *Bland mentorer, IUP och utvecklingszoner*, får läsaren återigen möta Vygotskij och hans begreppsvärld fast den här gången applicerat på en mer avgränsad del av skolan.

Johan Swahn
Psykolog